

Paraula d'Erri de Luca

Carles Montpart Tura

*La literatura italiana sempre ha estat molt present en el nostre àmbit cultural. La majoria dels grans autors —començant per Dante, Petrarca o Boccaccio, per exemple— en general han estat traduïts ràpidament al català. Modernament, escriptors com Luigi Pirandello, Alberto Moravia, Cesare Pavese, Italo Calvino o Umberto Eco han tingut una influència gens menyspreable en la cultura catalana. En els últims anys, però, si hi ha un escriptor —amb permís d'Andrea Camilleri, és clar— que s'ha anat introduint d'una forma cada vegada més sòlida a les llibreries és el del napolità Erri de Luca. Avui comentem el seu últim títol traduït a la nostra llengua, *El més i el menys*.*

Un escriptor forjat en la lluita social

Erri de Luca (Nàpols, 1950) és considerat actualment un dels escriptors italians més importants de tots els temps. Malgrat que va començar a publicar passats els quaranta anys, De Luca

ha anat confegint una prolífica obra que ha estat traduïda a la majoria de llengües europees. Com a mostra d'aquesta meteòrica carrera literària, hi ha el fet que ha estat guardonat amb

premis tan prestigiosos com el France Culture i el Femina Étranger a França, o el Premi Petrarca a Alemanya. A més, ha estat nomenat escriptor de la dècada pel *Corriere della Sera*. Pel llibre que comentem aquest mes, *El més i el menys* (Bromera, 2017), Erri de Luca ha obtingut el Premi del Llibre Europeu.

En un dels apunts autobiogràfics d'aquesta obra, el mateix escriptor ens explica l'origen del seu enigmàtic nom: "Jo porto un nom implantat a la meua família napolitana per una àvia americana, que va desembarcar a Nàpols, al moll de Beverello, procedent de Nova York, a principis del segle passat, com a continuació d'un viatge començat a Birmingham, Alabama. El seu pare es deia Harry, i l'àvia el va posar al seu fill, el meu oncle. De petit, la hac i la i grega d'aquella herència en feien molta nosa. Aquell nom estranger em denunciava contínuament, sense que hi sentís cap lligam. Durant molt de temps vaig portar el nom d'un altre.[...] Un dia vaig trobar una nota dirigida a mi enganxada a la porta: "per a Erri". Va ser la primera vegada que vaig veure el meu nom escrit d'aquella manera, tal com es pronuncia" (p. 94).

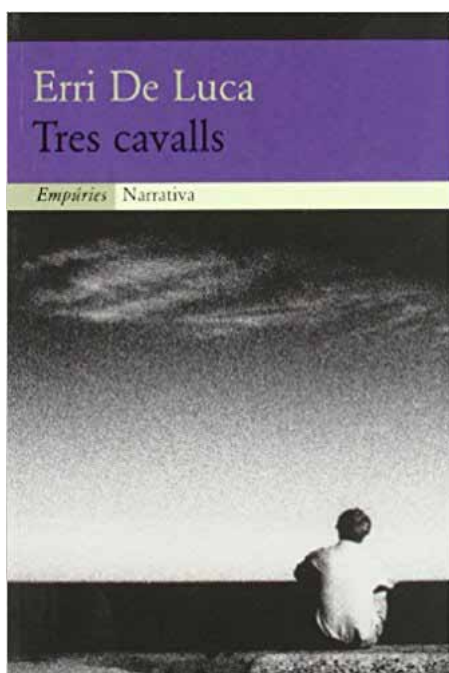
Aquest nen batejat amb un nom anglès, però, ben aviat serà un noi solitari i inquiet de 18 anys que abandonarà el seu Nàpols natal. Som, no ho oblidem, a l'any 1968, una data que marcarà de manera inesborrable el futur de tota una generació. Seguint els aires revolucionaris que venen de París, De Luca marxa cap a Roma i s'uneix al moviment polític radical d'extrema esquerra Lotta Continua. En un altre apunt d'aquest llibre, De Luca ho explica així: "Vaig deixar la casa dels meus pares de molt jovenet. Em vaig apartar de la meua ciutat, del futur predeterminat. Me'n vaig anar a cegues, només amb un bitllet d'anada. Vaig baixar del tren en una altra ciutat, vaig dormir en habitacions rellogades, i per viure vaig fer de noi dels encàrrecs. Vaig experimentar la llibertat, que no és una llista de drets, sinó una lluita. Si no és sovint un desert, no és llibertat. Era un noi solitari per temperament, desorientació, obstinació. Menjava poc, mentre aprenia la disciplina de l'escassetat. Era a finals de 1968; no vaig saber fins després que allò només era el principi. Els carrers s'omplien de joves de la meua edat que baixaven de la vorera i omplien el centre de la calçada. Jo també vaig fer aquell gest d'una llibertat nova, que feia por" (p.9). Comença, doncs, una època de lluita al carrer i de compromís social i polític, uns anys que l'escriptor en què posteriorment es convertirà aquest jove rememorarà sovint en els seus llibres.

L'inici de la carrera literària

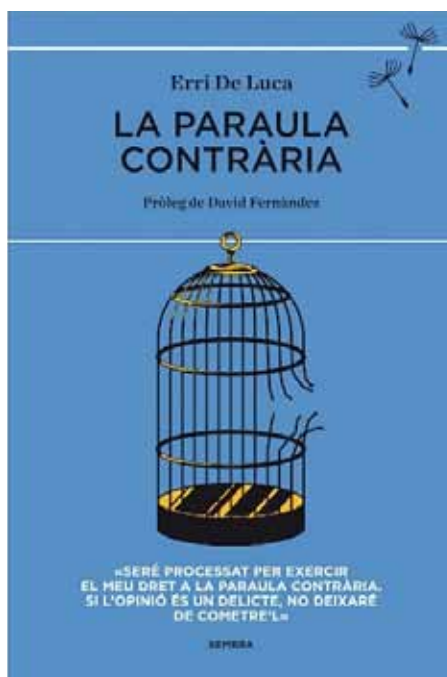
Un cop abandonada l'activitat a Lotta Continua, Erri de Luca treballa de conductor de camions, d'obrer de la construcció i a la fàbrica d'automòbils Fiat fins al 1996. Totes aquestes activitats el situen en un món del treball absolutament alienador l'única escapatòria del qual serà la seva incipient carrera d'escriptor. Ell mateix ha explicat en moltes ocasions que després de vuit hores de treball físic, de vendre el seu cos per un salari—sovint s'hi refereix com al "salari de la por", en referència a la famosa pel·lícula d'aquest títol— posar-se a escriure era el que donava sentit a cadascuna de les jornades laborals. L'any 1989 De Luca publica el seu primer llibre, *Non ora, non qui*, on narra la seva infantesa al Nàpols de la postguerra, un espai al qual retornarà en diverses obres posteriors.

El seu primer llibre traduït al català, en versió de Joan Francesc Mira, va ser *Pedres de volcà* (Tres i Quatre, 1993), que amb el títol original *Aceto, arcobaleno* havia obtingut el premi France Culture. A Itàlia també va ser un gran èxit de vendes *Tu, meu* (Empúries, 2000, traducció de Jordi Gàlvez). Més endavant obtindrà el premi Laure Bataillon per *Tres cavalls* (Empúries, 2001, amb traducció de Pau Vidal) i el Femina Étranger per *Montedidio* (La Magrana, 2002, amb traducció d'Anna Casassas).

A *Tres cavalls* De Luca ens narra la història d'un home de cinquanta anys que, després de viure dues dècades a l'Argentina i d'haver lluitat contra la dictadura d'aquell país, retorna a Itàlia, on viu aïllat fent de jardiner. Un bon dia, però, una dona li tornarà a encendre la passió. A partir d'aquí el protagonista s'enfrontarà amb més coratge al seu passat, al mateix temps que aprendrà moltes coses d'un immigrant africà que somia a tornar al seu país. Una altra preciosa història és la que l'autor napolità ens presenta a *Montedidio*. En aquest cas coneixem la vida d'un nen de tretze anys que deixa l'escola per entrar a treballar a casa de mestre Errico com a aprenent de fuster. La delicadesa i la tendresa amb què Erri de Luca narra el primer amor del protagonista amb Maria, la seva veïna, i el relat de com creix l'amistat del nen amb don Rafaniello, un vell savi jueu que fa de sabater, constitueixen per a mi unes de les millors pàgines de l'autor napolità. Tant un llibre com l'altre estan escrits amb un llenguatge d'un gran lirisme, element que serà una de les característiques principals de la prosa d'Erri de Luca.

Altres títols de l'escriptor napolità traduïts al català són *El contrari d'un* (La Magrana, 2005), *El pes de la*

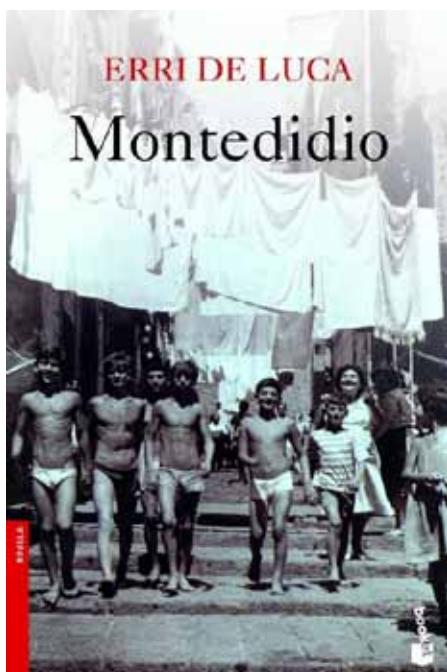

papallona (Bromera, 2011) i *Història d'Irene* (Bromera, 2013), aquest últim amb traducció d'Albert Pejó. El primer, amb versió de Pau Vidal, conté un magnífic aplec de proses que recullen, en la seva majoria, records de la vida del propi autor. Aquí, com en darrer llibre aparegut en català, hi trobarem des de referències nostàlgiques a una infantesa napolitana ja definitivament perduda fins a rememoracions emotives de les febres produïdes per la malària en l'època en què l'autor va viure a Tanzània, tot passant pels episodis viscuts a Roma a l'època de lluita al carrer. En els altres dos títols trobem històries més llargues —les que donen títol als volums, "El pes de la papallona" i "Història d'Irene"—, de contingut més al·legòric i escrites amb un llenguatge molt més poètic. En el primer cas, assistim a una profunda reflexió sobre l'existència humana a partir de l'ocàs de la vida del rei dels isards i al seu enfrontament amb un vell caçador furtiu que sap que també s'apropa el seu final; en el segon vivim la història d'una nena africana

immigrant, embarassada, que ha arribat a la costa italiana gràcies a l'ajut dels dofins. En aquest cas De Luca ens enfronta a un dels seus temes literaris predilectes: el mar, especialment el Mediterrani, bressol d'una cultura mil·lenària i d'una activitat, la pesca, lligada als records de la infantesa, però que en els darrers temps s'ha convertit en un immens cementiri i en un pou d'indignitat humana.

Bromera, l'editorial d'Alzira que s'ha convertit en el segell que més ha apostat darrerament per traduir les obres d'Erri de Luca, ha publicat també en català *El dia abans de la felicitat* (2009), *Els peixos no tanquen els ulls* (2011) i *El crim del soldat* (2012) i, darrerament, el ja esmentat *El més i el menys* (2017). Aquest últim està compost per trenta-set relats i tres poemes i és una bona via d'entrada per a aquells lectors que no coneixen De Luca. Com ja hem dit, es tracta de textos en la seva major part de tipus autobiogràfic on el lector hi trobarà l'essència de la seva literatura i el seu

estil més inconfusible. Records del Nàpols natal i de la Roma revolucionària de la joventut, evocacions de la guerra de Bòsnia, referències a la seva altra passió, l'alpinisme i l'escalada, notes de cultura referides a l'estudi de les Escripcions —De Luca va aprendre hebreu antic per poder traduir textos bíblics— i fins i tot una visió profètica sobre la gran importància de l'obra poètica de Bob Dylan, constitueixen el gruix del contingut del llibre. Referides també a aquestes dues altres passions de l'escriptor napolità, tenim en traducció castellana *En el nombre de la madre* (Siruela, 2007), una semblança poètica de la vida de Maria, mare de Jesús, i *Tras la huella de Nives* (Siruela, 2006), text en què l'autor dialoga amb l'alpinista Nives Meroi en el transcurs d'una expedició conjunta a l'Himàlaia.

Retorn al compromís a l'edat adulta

L'any 1999, durant la guerra als territoris de l'ex-Iugoslàvia, Erri de Luca va tornar a fer de conductor, en aquest cas de combois d'ajuda humanitària, en un moment en què les autoritats europees miraven cap a una altra banda. En aquesta mateixa línia de compromís, ara en el seu vessant més de defensa del medi, però també de la classe treballadora, més endavant De Luca es va convertir en un membre actiu del moviment No TAV, que lluita per l'aturada de les obres de construcció de la línia ferroviària del tren d'alta velocitat Torí-Lió en el seu pas per la vall de Susa, als Alps italians. Per les seves paraules en una entrevista al diari digital *Huffington Post*, la fiscalia de Torí va imputar l'escriptor per incitació a la violència i al sabotatge, amb la possibilitat de ser condemnat a cinc anys de presó.

Després d'un procés judicial que va generar una gran expectació mediàtica —i un gran nombre de mostres de solidaritat que van cristal·litzar en la pàgina web www.iostoconerri.net—, ja que es tractava d'una incriminació inèdita a un escriptor per l'ús de la seva llibertat d'expressió, Erri de Luca va ser absolt l'octubre de 2015. L'autor mai no va renegar de les seves declaracions, es va mostrar disposat a afrontar una sentència condemnatòria i va defensar, fins i tot amb arguments filològics al voltant del verb "sabotejar", la seva innocència. Després de la finalització del procés judicial, De Luca ha seguit

oposant-se a la construcció del TAV per la vall de Susa per tractar-se d'una obra innecessària que amaga foscós interessos econòmics, per la degradació mediambiental i paisatgística que suposa i per la perillositat que representen per als treballadors —i per a la policia que els protegeix— les altes emissions d'amiant que provenen de les perforacions. El llibre *La paraula contrària* (Sembrà Llibres, 2015), amb pròleg de David Fernández i traducció d'Iban L. Llop, recull tots els detalls d'aquest procés judicial que s'ha convertit en el símbol més recent de la lluita per la llibertat d'expressió i de la legitimitat de la dissidència enfront dels grans interessos econòmics.

